

Rozdział III

Wyzwania dla nowej Wspólnej Polityki Rolnej w kontekście Zielonego Ładu oraz zrównoważonego rozwoju Europy w dobie pandemii COVID-19

Anna Rydz-Żbikowska, dr

Katedra gospodarki Światowej i Integracji Europejskiej, Instytut Ekonomii

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki

 <https://orcid.org/0000-0002-6974-322X>

Wprowadzenie

Pandemia COVID-19 przyczyniła się do wielu zmian w gospodarce światowej, a jej skutki są dramatyczne dla wielu gospodarek i ich społeczeństw. Zakłócenia w funkcjonowaniu kluczowych sektorów takich jak transport, rolnictwo, energetyka obnażyły słabości systemu i dotychczasowo funkcjonujących rozwiązań politycznych. Ponadto należy podkreślić, że spowolnienie gospodarcze światowej gospodarki spowodowane pandemią COVID-19 nie poprawiło sytuacji w odniesieniu do zmian klimatycznych. Pandemia zagroziła realizacji Europejskiego Zielonego Ładu, a postępy w osiągnięciu neutralności klimatycznej do 2050 r. zostały znacznie zakłócone i zahamowane, niwecząc wcześniejsze wysiłki rządów i narodów. Zrównoważone systemy żywnościowe oraz rolnictwo ekologiczne są elementem spajającym zdrowie społeczeństw, ochronę środowiska oraz dobrą przyszłość naszej planety i dlatego są priorytetowym celem Europejskiego Zielonego Ładu, czyli unijnej strategii zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu. Warto podkreślić, iż artykuł 11 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stanowi, że „przy określaniu i realizacji polityk i działań Unii, w szczególności w celu wspierania zrównoważonego rozwoju, muszą być brane pod uwagę wymogi ochrony środowiska”¹. Głównym

1 Unia Europejska, Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Wersja Skonsolidowana), 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=PL> (dostęp: 12.01.2022).

celem Zielonego Ładu jest nie tylko aktywizacja gospodarki, ale przede wszystkim troska o środowisko, a co za tym idzie poprawa stanu zdrowia ludzi oraz jakości ich życia².

Europejski system rolno-żywnościowy, będący nieodłącznym elementem Wspólnej Polityki Rolnej oraz Europejskiego Zielonego Ładu, uznawany jest obecnie za jeden z najważniejszych wyznaczników standaryzacji w odniesieniu do bezpieczeństwa żywności, zapewnienia ciągłości dostaw, a także zagwarantowania wysokiej jakości produktów i ich wartości odżywczych. W dzisiejszych czasach system ten powinien stać się również światowym standardem dla zrównoważonego rozwoju gospodarki światowej. Zrównoważony rozwój w kontekście systemów żywnościowych sprzyja środowisku, zdrowiu ludzkiemu, przynosi korzyści społeczne, a także gwarantuje sprawiedliwsze zyski gospodarcze. Odbudowa Europy i jej ożywienie gospodarcze po pandemii jest znaczącym impulsem do przejścia na ścieżkę zrównoważonego rozwoju.

1. Sektor rolnictwa w Unii Europejskiej a Zielony Ład

Sektor rolnictwa wraz z przemysłem spożywczym i związanymi z nimi usługami zapewniają ponad 44 mln miejsc pracy w UE, a w samym sektorze rolnym pracuje 20 mln osób. Różnorodny klimat w wielu państwach członkowskich, dobre warunki glebowe, odpowiednia wiedza, umiejętności i przygotowanie rolników oraz wysoka jakość wytwarzanych produktów to główne czynniki gwarantujące Unii Europejskiej bycie światowym liderem w zakresie produkcji, jak i eksportu produktów rolnych³. W 2019 r. na płatności bezpośrednie dla rolników przeznaczono 38,2 mld EUR, a 13,8 mld EUR na rozwój obszarów wiejskich. Kwota 2,4 mld EUR stanowiła wsparcie finansowe dla całego rynku produktów rolnych⁴. Aby zrozumieć, jak ważnym elementem gospodarki całej unii Europejskiej jest sektor rolnictwa należy wskazać, iż oprócz zatrudnienia dla wielu obywateli państw członkowskich, sektor ten generuje dodatkowe 0,76 EUR dla gospodarki UE na każde wydane euro. Wartość dodana brutto z rolnictwa, będąca różnicą między wartością wszystkich towarów wyprodukowanych przez podstawowy sektor rolnictwa UE a kosztami usług i towarów wykorzystanych w procesie produkcji, wyniosła w 2020 r. 178,4 mld EUR⁵.

2 https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en#documents PL (dostęp: 12.01.2022).

3 https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/agriculture_pl (dostęp: 12.01.2022).

4 *Ibidem*.

5 <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20211118STO17609/statystyki-rolnictwa-w-ue-dotacje-miejsc-pracy-produkcja-infografika> (dostęp: 12.01.2022).

Najnowsze analizy dotyczące sektora żywności wykazują, że do 2050 r. światowa produkcja żywności musi się podwoić, aby zaspokoić potrzeby związane ze wzrostem populacji ludności, a także zmianami w zakresie nawyków żywieniowych. Ponadto sektor rolny musi zmierzyć się z takimi problemami jak zmiany klimatyczne, zapewnienie różnorodności biologicznej, dobrej jakości gleby i wody, a także wypełnić wymogi, jakie stawia przed nim światowy rynek. Aby sprostać tym wszystkim wyzwaniom, wspomóc rolników, zmieniać i rozwijać obszary wiejskie, a także dostosować się do nowych wymogów i oczekiwań konsumentów, polityka rolna UE przeszła olbrzymią ewolucję na przełomie ostatnich dziesięcioleci. Współczesna europejska polityka rolna obejmuje wiele dziedzin z zakresu łańcucha produkcji żywności, tj. jakość żywności, oznakowanie i etykietowanie, produkcja ekologiczna i organiczna, cyfryzacja rolnictwa, marketing i promocja produktów rolnych, zarządzanie łańcuchami dostaw żywności, optymalizacja produkcji. Podkreślenia wymaga fakt, iż UE zapewni swoim rolnikom wsparcie finansowe, zachęcając jednocześnie do stosowania zrównoważonych i przyjaznych środowisku praktyk. Innym celem unijnej polityki rolnej jest rozwój obszarów wiejskich, podnoszenie jakości życia rolników oraz zagwarantowanie dochodów na odpowiednim poziomie⁶.

Na poziomie unijnym istnieje wiele instytucji, które współpracują ze sobą w procesie kształtowania polityki rolnej, zarówno przy jej realizacji i ocenianiu, jak i finansowaniu. Lokalne władze są zobowiązane do wdrażania przepisów, które wcześniej zostały uzgodnione na szczeblu unijnym. W odniesieniu do funduszy z budżetu UE na rzecz rolnictwa należy podkreślić, iż są one rozdzielane i udostępniane państwom członkowskim w oparciu o przepisy i zasady wynikające z prawa unijnego⁷.

Najważniejsze cele UE w kontekście zrównoważonego rozwoju rolnictwa i realizacji Zielonego Ładu to:

- wzmocnienie stabilności systemu produkcji żywności i jej dostępności,
- zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego w odniesieniu do problemu zmian klimatu i utarty bioróżnorodności,
- przewodnictwo i współpraca w zakresie międzynarodowej transformacji gospodarki w myśl koncepcji zrównoważonego rozwoju i strategii „od pola do stołu”,
- zmniejszenie śladu środowiskowego i klimatycznego wynikającego z działalności rolniczej i produkcji żywności.

Niewątpliwie jednym z najważniejszych wyzwań dla Unii Europejskiej w kontekście Zielonego Ładu jest obniżenie emisji gazów cieplarnianych netto do 2030 r. o co najmniej 55% w stosunku do poziomu z 1990 r. W związku z tym Komisja

6 https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/agriculture_pl (dostęp: 10.01.2022).

7 Komisja Europejska, *Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne na lata 2014–2020: Teksty urzędowe i komentarze*, 2016, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/blue_book/blueguide_pl.pdf (dostęp: 10.01.2022).

Europejska przyjęła nowy plan działań, którego zadaniem jest dostosowanie polityki klimatycznej, energetycznej, transportowej oraz podatkowej do wymogów, jakie nakłada na nią priorytet klimatyczny.

Do kluczowych działań w zakresie zrównoważonego systemu żywnościowego i Zielonego Ładu należy zaliczyć⁸:

- reformę Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej,
- realizację strategii „Od pola do stołu”,
- krajowe plany strategiczne dla nowej polityki rolnej,
- wdrożenie planu działań na rzecz rolnictwa ekologicznego,
- współpracę w zakresie unijnej promocji produktów rolno-spożywczych,
- dbałość o dobrostan zwierząt,
- zrównoważone stosowanie pestycydów,
- odpowiednie oznakowanie i etykietowanie wartości odżywczych produktów żywnościowych.

11 grudnia 2019 r. Komisja Europejska opublikowała po raz pierwszy komunikat w sprawie Europejskiego Zielonego Ładu. Od początku zakładano, iż najważniejszym celem strategii będzie przekształcenie Europy w neutralne klimatycznie, sprawiedliwe i inkluzywne społeczeństwo o nowoczesnej, ekologicznej, zasobooszczędnej i konkurencyjnej gospodarce. Podczas szczytu Rady Europejskiej w grudniu 2019 r. przywódcy państw członkowskich jednogłośnie podjęli decyzję o uznaniu priorytetowości celu uczynienia Europy neutralnej klimatycznie do 2050 roku, potwierdzając jednocześnie swoją gotowość do globalnej walki ze zmianą klimatu⁹. W Konkluzjach Rady Europejskiej z dnia 12 grudnia 2019 r. stwierdzono, iż „Transformacja w kierunku neutralności klimatycznej otworzy istotne możliwości, jeżeli chodzi o wzrost gospodarczy, nowe modele biznesowe i rynki, tworzenie nowych miejsc pracy i rozwój technologiczny”¹⁰. W grudniu 2020 r. unijni przywódcy określili nowy wiążący cel zakładający ograniczenie do 2030 r. unijnych emisji netto gazów cieplarnianych o co najmniej 55% w porównaniu z poziomem z roku 1990, co jednocześnie potwierdziło wolę przeprowadzenia zielonej transformacji w UE.

8 <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/> (dostęp: 10.01.2022).

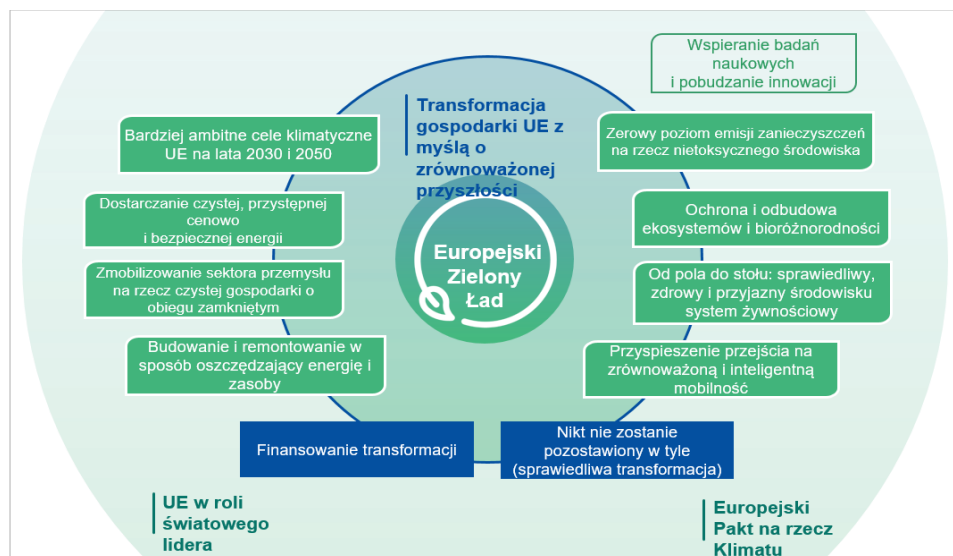
9 <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2021/06/28/council-adopts-european-climate-law/> (dostęp: 10.01.2022).

10 Rada Europejska, Konkluzje Rady Europejskiej, 12 grudnia 2019, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2019/12/12/european-council-conclusions-12-december-2019/> (dostęp: 01.02.2022).

2. Europejski Zielony Ład w świetle działań na rzecz zrównoważonego rolnictwa

Analizując najważniejsze cele Europejskiego Zielonego Ładu, które bezpośrednio odnoszą się do rolnictwa, jednoznacznie można stwierdzić, że są to dwie inicjatywy, tj. „ekologizacja Wspólnej Polityki Rolnej” oraz „zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej”. Inicjatywy te kładą nacisk na uzyskanie równowagi między przyrodą, systemami żywnościowymi a różnorodnością biologiczną. Ich priorytetem jest ochrona zdrowia i dobrobyt obywateli, a także zwiększanie konkurencyjności unijnej gospodarki przy równoczesnym uniezależnieniu jej od wahań na rynku międzynarodowym¹¹.

Wspomniane wcześniej działania priorytetowe Europejskiego Zielonego Ładu koncentrują się na uczynieniu Europy pierwszym kontynentem neutralnym dla klimatu do 2050 r. Plan ukierunkowany jest ponadto na rozwój gospodarczy, działania sprzyjające aktywizacji ekonomicznej państw członkowskich oraz większą dbałość o jakość życia i zdrowie obywateli Europy. Należy jednak podkreślić, iż priorytet klimatyczny oraz ochrona środowiska naturalnego stanowią najważniejsze wyzwania dla strategii.

Rys. 3.1. Europejski Zielony Ład

Źródło: Komisja Europejska, Komunikat do Komisji i Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Europejski Zielony Ład*, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF, s. 4 (dostęp: 19.01.2022).

11 Komisja Europejska, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu regionów. *Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego*, COM(2020) 381 final, 20.05.2020 r., <https://www.gov.pl/attachment/33d104ac-ddf9-4744-858b-5fb7edc4ecff> (dostęp: 18.01.2022).

„Ekologizacja Wspólnej Polityki Rolnej” to inicjatywa opierająca się na wdrożeniu strategii „Od pola do stołu”, której najważniejszym celem jest stworzenie sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego środowiska systemu żywnościowego. Produkcja rolna w Europie powinna cechować się bezpieczeństwem żywnościowym, wysoką jakością produktów rolnych, zachowaniem odpowiednich wartości odżywczych, a metody wykorzystywane do produkcji żywności powinny być bezpieczne dla środowiska oraz całkowicie neutralne dla zmian klimatu¹².

Implementacja Europejskiego Zielonego Ładu zakłada wytyczenie nowych strategii politycznych w odniesieniu do dostaw czystej energii w całej gospodarce, a w szczególności w takich sektorach jak przemysł, produkcja i konsumpcja, transport, rolnictwo i żywność czy budownictwo. Wdrożenie strategii wymaga ponadto wprowadzenia odpowiednich zmian w systemie fiskalnym, opodatkowania, a także świadczeń socjalnych. Osiągnięcie założonych celów jest uzależnione od większego nacisku na ochronę i restytucję naturalnych ekosystemów, odpowiedzialne i zrównoważone wykorzystywanie zasobów planety i zwiększenie dbałości o dobry stan zdrowia ludzkiego. Właśnie te obszary gospodarki wymagają największych zmian, a ich transformacja może przynieść wymierne korzyści dla gospodarki, społeczeństwa i środowiska naturalnego całej Unii Europejskiej. Większe nakłady na transformację cyfrową oraz szerokie wykorzystanie jej narzędzi to kolejny ważny krok w unowocześnieniu unijnej gospodarki, gdyż to one przede wszystkim prowadzą do zaistnienia zmian¹³.

Najważniejsze cele Europejskiego Zielonego Ładu

Do najważniejszych celów Europejskiego Zielonego Ładu należy zaliczyć:

1. Nowe, bardziej ambitne cele klimatyczne na lata 2030 i 2050

Komisja jednoznacznie określiła, w jaki sposób chce uzyskać status neutralności klimatycznej do 2050 r. Na podstawie tej wizji określono długoterminową strategię, która zakładała wprowadzenie Europejskiego Prawa Klimatycznego. Prawo to określa pośredni cel redukcji emisji gazów cieplarnianych netto o co najmniej 55% do 2030 r. w porównaniu z poziomami z 1990 r. Neutralność klimatyczna Europy do 2050 r. powinna być rozumiana jako taki stan, w którym emisja gazów cieplarnianych netto dla krajów UE jako całości będzie zerowa. Ma się to odbywać głównie poprzez ograniczenie emisji, inwestycje w zielone technologie i ochronę środowiska naturalnego. Europejskie Prawo Klimatyczne przewiduje, aby wszystkie polityki UE, sektory gospodarki i grupy społeczne przyczyniły się do osiągnięcia neutralności klimatycznej kontynentu. Priorytetowe cele, jakie zostały wyznaczone przez Europejskie Prawo Klimatyczne to m.in.:

12 Komisja Europejska, *6 priorytetów Komisji na lata 2019–2024*, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024_pl (dostęp: 19.01.2022).

13 Komunikat do Komisji i Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu, *Europejski Zielony Ład*, COM/2019/640 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A52019DC0640> (dostęp: 20.01.2022).

- osiągnięcie celu neutralności klimatycznej do 2050 r. za pomocą wszystkich polityk, w społecznie sprawiedliwy i opłacalny sposób,
- stworzenie systemu monitorowania postępów i w razie potrzeby podejmowanie dalszych działań,
- zapewnienie przewidywalności inwestorom i innym podmiotom gospodarczym,
- zapewnienie, iż przejście na neutralność klimatyczną jest nieodwracalne.

Europejskie Prawo Klimatyczne ustanawia prawnie wiążący cel zerowej emisji gazów cieplarnianych netto do 2050 r. Aby osiągnąć ten cel, instytucje UE i państwa członkowskie są zobowiązane do podjęcia niezbędnych środków na szczeblu unijnym i krajowym, biorąc pod uwagę znaczenie promowania sprawiedliwości i solidarności między państwami członkowskimi. Ustawa o klimacie zawiera środki pozwalające śledzić postępy i odpowiednio dostosowywać wszelkie działania, w oparciu o istniejące systemy, takie jak proces zarządzania krajowymi planami energetycznymi i klimatycznymi państw członkowskich, regularne sprawozdania Europejskiej Agencji Środowiska oraz najnowsze odkrycia naukowe dotyczące zmian klimatu i ich skutków. Postępy w realizacji będą weryfikowane co pięć lat, zgodnie z globalną oceną w ramach porozumienia paryskiego. W lipcu 2021 r. Komisja przyjęła serię propozycji, aby zrewidować wszystkie istotne instrumenty polityki zmierzające do dodatkowej redukcji emisji gazów cieplarnianych do 2030 r. Prawo klimatyczne obejmuje ponadto proces ustalania celu klimatycznego na 2040 r., z uwzględnieniem orientacyjnego budżetu na emisję gazów cieplarnianych na lata 2030–2050, a także powołanie Europejskiej Rady Naukowej ds. Zmian Klimatu, która będzie zapewniać niezależne doradztwo naukowe.

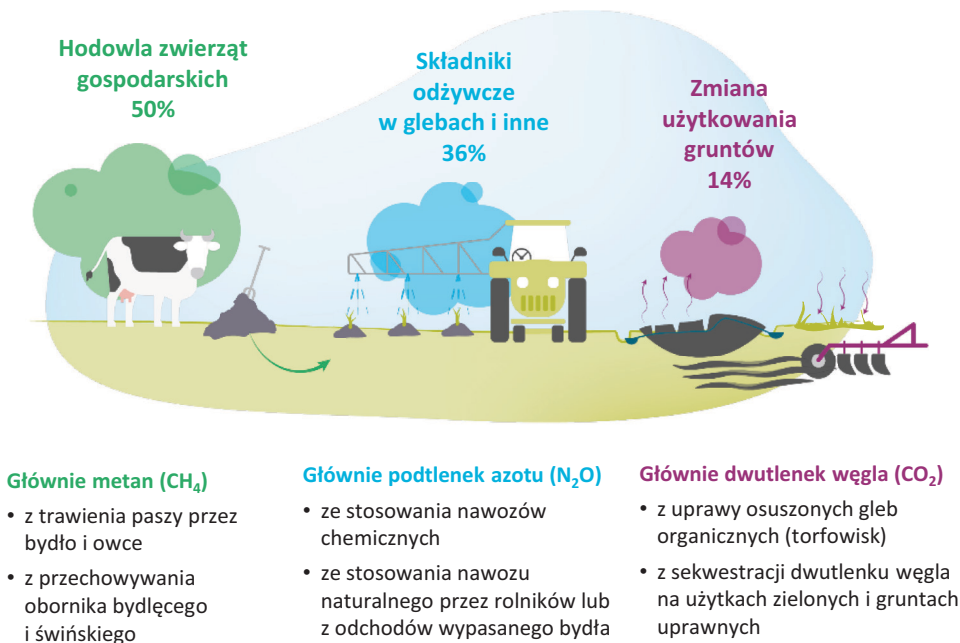
UE podjęła już działania ukierunkowane na modernizację i transformację gospodarki w celu osiągnięcia neutralności klimatycznej. W latach 1990–2018 udało się obniżyć emisje gazów cieplarnianych o 23%, podczas gdy gospodarka Unii odnotowała wzrost o 61%. Należy jednak podkreślić, iż obecnie prowadzone działania zapewniają jedynie 60-procentową redukcję emisji gazów cieplarnianych do 2050 r. Wyznaczenie ambitniejszych celów klimatycznych na następną dekadę pozostaje jedynym słusznym rozwiązaniem¹⁴.

II. Dostarczanie czystej, przystępnej cenowo i bezpiecznej energii oraz ograniczenie emisyjności w rolnictwie

Obniżanie emisyjności systemu energetycznego jest niezbędne dla osiągnięcia celów klimatycznych Europy na lata 2030 i 2050. Szacuje się, iż 75% emisji gazów cieplarnianych w UE pochodzi z produkcji i wykorzystania energii w kluczowych sektorach gospodarki, tj. przemyśle, transporcie czy rolnictwie.

14 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=DE> (dostęp: 22.01.2022).

W sprawozdaniu specjalnym Europejskiego Trybunału Obrachunkowego z 2021 r. wskazano, iż produkcja żywności jest źródłem 26% światowych emisji gazów cieplarnianych. Komisja Europejska w swojej strategii „Od pola do stołu”, korzystając z wytycznych Międzyrządowego Zespołu ds. Zmiany Klimatu, które koncentrują się tylko na działalności rolniczej, stwierdziła, że „rolnictwo odpowiada za 10,3% emisji gazów cieplarnianych w UE, a prawie 70% tych emisji pochodzi z sektora chowu zwierząt”¹⁵ (i tym samym pominęła wpływ przywożonych środków spożywczych pochodzenia zwierzęcego).

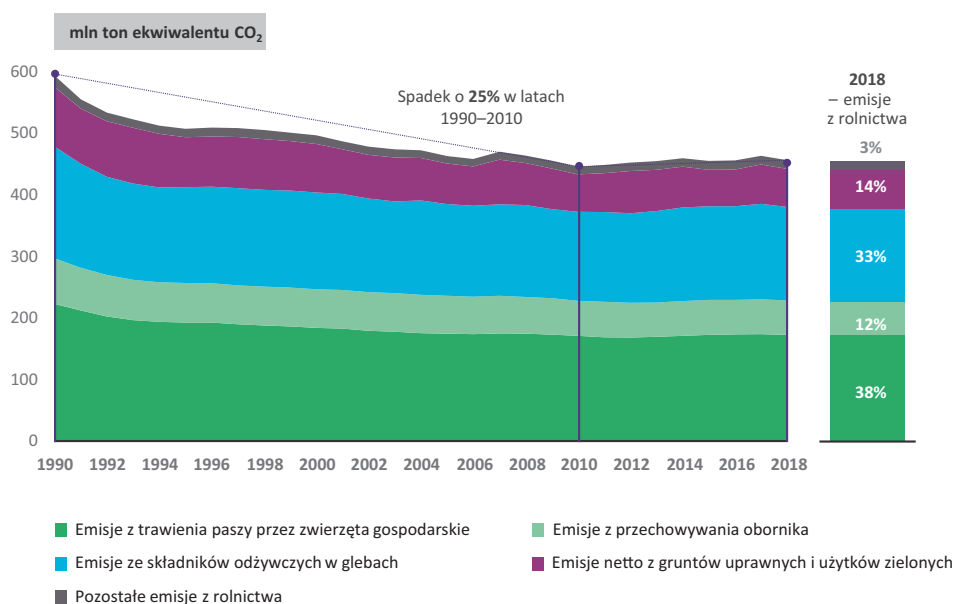
Rys. 3.2. Globalne emisje gazów cieplarnianych pochodzące z produkcji żywności

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy, *Wspólna polityka rolna i klimat – Przeznaczenie na WPR połowy wydatków UE na rzecz klimatu nie zmniejszyło emisji z gospodarstw rolnych*, *Sprawozdanie specjalne*, 2021 r., nr 16, <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cap-and-climate-16-2021/pl/> (dostęp: 23.01.2022).

Działania zmierzające do neutralności klimatycznej są jednym z najważniejszych celów Wspólnej Polityki Rolnej UE od 2013 r. W latach 2014–2020 Komisja Europejska przeznaczyła ponad 100 mld EUR, czyli więcej niż jedną czwartą całkowitego budżetu Wspólnej Polityki Rolnej (WPR), na zapobieganie i ograniczanie zmian klimatycznych oraz przystosowanie się do nich. Trybunał Obrachunkowy w swoim

15 Europejski Trybunał Obrachunkowy, *Wspólna polityka rolna i klimat – Przeznaczenie na WPR połowy wydatków UE na rzecz klimatu nie zmniejszyło emisji z gospodarstw rolnych*, *Sprawozdanie specjalne*, 2021 r., nr 16, <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cap-and-climate-16-2021/pl/> (dostęp: 23.01.2022).

sprawozdaniu stwierdził także, iż pomimo zaangażowania tak dużych środków na cel klimatyczny, niestety nie udało się uzyskać satysfakcjonujących efektów, a emisje pochodzące z rolnictwa nie zmieniły się znacząco od 2010 r. Konkludując podkreślono, iż środki łagodzące, które finansowane są ze wsparcia w ramach WPR, mają niewielki potencjał w łagodzeniu skutków klimatycznych. Ponadto strategiczne działania dla zmian klimatu są rzadko finansowane z budżetu WPR. Innym ważnym wnioskiem jest fakt, iż emisje pochodzące z hodowli zwierząt gospodarskich, głównie bydła, utrzymują się na stałym poziomie od 2010 r. i stanowią około połowę emisji z rolnictwa. Wspólna Polityka Rolna nie jest jednak nastawiona na ograniczenie pogłowia zwierząt gospodarskich, a tym bardziej nie stwarza zachęt do znaczącego zmniejszenia ich liczby. Inicjatywy rynkowe WPR to także działania promujące konsumpcję pochodzenia zwierzęcego, która od 2014 r. pozostaje na niezmiennym poziomie. Niewątpliwie dużym obciążeniem dla klimatu są emisje z nawozów chemicznych i nawozów naturalnych, stanowiące prawie jedną trzecią emisji z rolnictwa. Ich poziom w badanym okresie od 2010 r. do 2018 r. uległ podwyższeniu. Rolnictwo ekologiczne oraz uprawa roślin strączkowych to praktyki, które mogą pozytywnie wpłynąć na ograniczenie stosowania nawozów, ale oddziaływanie tych praktyk na emisje gazów cieplarnianych, jak stwierdził Trybunał, nie jest do końca jasne. Środki finansowe przeznaczone na inne, bardziej skuteczne praktyki w zakresie neutralności klimatycznej, były niedostatecznie duże.

Rys. 3.3. Emisja gazów cieplarnianych netto w UE-27 od 1990 r.

Źródło: Europejski Trybunał Obrachunkowy, *Wspólna polityka rolna i klimat – Przeznaczenie na WPR połowy wydatków UE na rzecz klimatu nie zmniejszyło emisji z gospodarstw rolnych, Sprawozdanie specjalne*, 2021 r., nr 16, <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cap-and-climate-16-2021/pl/> (dostęp: 23.01.2022).

Kolejnym obszarem działań w ramach WPR jest wsparcie dla rolników, którzy uprawiają osuszone torfowiska emitujące 20% wszystkich gazów cieplarnianych powstałych z rolnictwa w 27 państwach członkowskich UE. Odtwarzanie torfowisk często było pomijane w inicjatywach na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, nawet pomimo dostępności środków finansowych. Pozytywnym efektem polityki rolnej UE w latach 2014–2020 jest jednak zwiększenie wsparcia na zalesianie, przekształcanie gruntów ornych w trwałe użytki zielone oraz rozwój agroleśnictwa w stosunku do lat 2007–2013¹⁶.

Trybunał Obrachunkowy w swoich zaleceniach dla WPR podkreślił, iż pomimo większych ambicji w zakresie zmian klimatu, wszelkie obowiązujące zasady wzajemnej zgodności i strategię na rzecz rozwoju obszarów wiejskich nie uległy znaczącym zmianom w porównaniu z poprzednim okresem programowania. Dlatego też istnieje absolutna konieczność zwiększenia wysiłków, by za pomocą WPR zmniejszyć emisje z rolnictwa. Niezbędne jest również nieustanne monitorowanie postępów w wdrażaniu nowej strategii.

III. Zmobilizowanie sektora przemysłu na rzecz czystej gospodarki o obiegu zamkniętym

Komisja Europejska podkreśla, że osiągnięcie neutralnej dla klimatu gospodarki o obiegu zamkniętym jest uzależnione od drastycznej reformy i pełnej mobilizacji przemysłu. Transformacja sektora przemysłowego i wszystkich łańcuchów wartości może zająć nawet 25 lat. Statystyki w zakresie przemysłu są zatrważające – około połowa łącznej emisji gazów cieplarnianych oraz ponad 90% utraty bioróżnorodności i deficytu wody spowodowane są wydobyciem zasobów, przetwarzaniem surowców, paliw i żywności¹⁷. Przemysł unijny znacząco się zmienił na przestrzeni ostatnich kilku lat, ale wciąż jest emitorem ponad 20% emisji gazów cieplarnianych w UE. W marcu 2020 r. Komisja Europejska przyjęła nową strategię przemysłową, której najważniejszym celem jest zielona transformacja oraz przejście na gospodarkę cyfrową. Niezbędne jest wykorzystanie potencjału gospodarki cyfrowej, która ma olbrzymie znaczenie dla realizacji celów Zielonego Ładu¹⁸.

IV. Budowanie i remontowanie w sposób oszczędzający energię i zasoby

Budownictwo, renowacja i użytkowanie budynków wymagają znacznej ilości energii i wykorzystania surowców mineralnych. Sektor budownictwa wraz ze

16 Europejski Trybunał Obrachunkowy, *Wspólna polityka rolna i klimat – Przeznaczenie na WPR połowy wydatków UE na rzecz klimatu nie zmniejszyło emisji z gospodarstw rolnych, Sprawozdanie specjalne*, 2021 r., nr 16, <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cap-and-climate-16-2021/pl/> (dostęp: 23.01.2022).

17 https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=cei_srm030&plugin=1 (dostęp: 23.01.2022).

18 Komisja Europejska, *Europejska Strategia Przemysłowa, Nowa strategia przemysłowa na rzecz zielonej i cyfrowej Europy konkurencyjnej w skali światowej*, marzec 2020, DOI: 10.2775/870306, <http://cima.ibs.pw.edu.pl/wp-content/uploads/strategia-przemyslowa.pdf> (dostęp: 25.01.2022).

wszystkimi jego gałęziami odpowiada za 40% zużycia energii. Najważniejszym wyzwaniem dla UE w tym zakresie jest zwiększenie efektywności energetycznej oraz przystępności cenowej.

V. Ochrona i odbudowa ekosystemów i bioróżnorodności

Ekosystemy są niezbędne dla życia i funkcjonowania ludzi: zapewniają żywność, słodką wodę, czyste powietrze oraz schronienie. Unijna strategia na rzecz bioróżnorodności zakłada zwiększenie ilości obszarów lądowych i morskich, które odznaczają się bogatą różnorodnością biologiczną, w oparciu o sieć Natura 2000. Strategia przewiduje również działania zmierzające do ekologizacji miast i zwiększenia bioróżnorodności przestrzeni miejskich.

Podkreśla się, że wszystkie polityki unijne powinny się przyczyniać do umocnienia i ochrony kapitału naturalnego Europy¹⁹. Strategia „Od pola do stołu” przewiduje ograniczenie stosowania pestycydów i nawozów w rolnictwie, które mogą zaburzać naturalną bio-florę. W ramach unijnej polityki rybołówstwa szczególna uwaga zostanie poświęcona ograniczeniu negatywnych skutków połowów dla ekosystemów, zwłaszcza na obszarach podatnych na zmiany środowiskowe i klimatyczne.

Zmiany są konieczne również w odniesieniu do strategii leśnej UE, gdyż w wyniku zmian klimatu ekosystemy leśne narażone są na nieodwracalne zniszczenia. Transformacja w kierunku neutralności klimatycznej wymaga poprawy jakości obszarów leśnych i zwiększenia ich powierzchni²⁰.

VI. Zerowy poziom emisji zanieczyszczeń na rzecz nietoksycznego środowiska

Zapobieganie powstawaniu nowych zanieczyszczeń i degradacji środowiska wymaga zwiększenia wysiłków oraz podjęcia działań mających na celu redukcję emisji gazów cieplarnianych oraz eliminację istniejących zanieczyszczeń. UE w ramach Europejskiego Zielonego Ładu zakłada większy nacisk na monitorowanie zanieczyszczenia zarówno powietrza, wód gruntowych, gleb, jak i produktów konsumpcyjnych. Niezbędne jest także odbudowanie naturalnych funkcji wód powierzchniowych, a także ochrona i odbudowa bioróżnorodności. Wdrożenie strategii „Od pola do stołu” przyczyni się do ograniczenia zanieczyszczenia środowiska, które jest efektem wykorzystywania substancji biogenych w rolnictwie²¹.

19 Dokument roboczy służb Komisji COM(2019) 640 final *Wytyczne UE dotyczące uwzględniania ekosystemów i usług ekosystemowych w procesie decyzyjnym*, Bruksela 2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-PL/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN> (dostęp: 20.01.2022).

20 Parlament Europejski, *Europejska strategia leśna – dalsze działania*, Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 października 2020 r. w sprawie europejskiej strategii leśnej – dalsze działania (2019/2157(INI)), 2020, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0257_PL.html (dostęp: 22.01.2022).

21 <https://www.teraz-srodowisko.pl/media/pdf/aktualnosci/8708-unijna-strategia-od-pola-do-stolu.pdf> (dostęp: 20.01.2022).

VII. Przyspieszenie przejścia na zrównoważoną i inteligentną mobilność

Emisje gazów cieplarnianych z transportu, w tym transportu produktów rolnych, stanowią jedną czwartą unijnych emisji gazów cieplarnianych i wartość ta wciąż rośnie. Osiągnięcie neutralności klimatycznej wymaga ograniczenia emisji w sektorze transportu o 90% do 2050 r. Reforma musi objąć wszystkie rodzaje transportu: drogowy, kolejowy, lotniczy i wodny. Strategia na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności stanowi podstawowe narzędzie do przejścia na bardziej zrównoważone rozwiązania w zakresie transportu²². Niezbędne są ponadto działania sprzyjające transportowi multimodalnemu.

VIII. Od pola do stołu: stworzenie sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego środowiska systemu żywnościowego

Strategia „Od pola do stołu” jest jednym z najważniejszych planów działań na rzecz neutralności klimatycznej Europy. Cele strategii to: przeciwdziałanie zmianie klimatu, ochrona środowiska i zachowanie bioróżnorodności. Kluczowymi narzędziami dla wdrażania strategii są Wspólna Polityka Rolna i Rybołówstwa. Przewiduje się, że co najmniej 40% całkowitego budżetu Wspólnej Polityki Rolnej i co najmniej 30% budżetu Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego zasili działania na rzecz walki ze zmianą klimatu²³.

3. Strategia „Od pola do stołu” jako kluczowy element Europejskiego Zielonego Ładu

Dnia 20 maja 2020 r. Komisja Europejska przyjęła Komunikat w sprawie Strategii „Od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego. Strategia „Od pola do stołu” stanowi jeden z najważniejszych elementów Zielonego Ładu. Zakłada konieczność wprowadzenia zrównoważonych systemów żywnościowych, a także podkreśla związki zachodzące między dobrostanem planety a zdrowiem społeczeństwa. Ambitne cele strategii odnoszą się do następujących działań:

- ograniczenie użycia pestycydów,
- zmniejszenie ilości stosowanych antybiotyków i nawozów,
- zwiększenie udziału rolnictwa ekologicznego,

22 Komisja Europejska, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Strategia na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności – europejski transport na drodze ku przyszłości, COM/2020/789 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM:2020:789:FIN> (dostęp: 20.01.2022).

23 <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/106/finansowanie-wpr> (dostęp: 20.01.2022).

- dbałość o dobrostan zwierząt,
- zmiany w łańcuchu dostaw żywności.

Realizacja powyższych celów nakłada na Unię obowiązek wprowadzenia wielu nowych rozwiązań technologicznych, przede wszystkim w zakresie inwestycji, transferu wiedzy, zwiększenia wysiłków na rzecz badań i rozwoju, a przede wszystkim pokrycia wielu kosztów dostosowawczych²⁴.

Strategia „Od pola do stołu” jest nie tylko kluczowym elementem Zielonego Ładu, ale stanowi również główny element programu Komisji na rzecz osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju ONZ. Podkreśla się, iż wszyscy obywatele i operatorzy w różnych łańcuchach wartości, zarówno w UE jak i poza nią, powinni odnieść korzyści ze sprawiedliwej i zrównoważonej transformacji, w szczególności w czasie spowolnienia koniunktury gospodarczej wynikającej z pandemii COVID-19.

Transformacja w kierunku odpowiedzialnych systemów żywnościowych może przynieść korzyści środowiskowe, zdrowotne, społeczne, a także zyski gospodarcze, a przy tym zapewnić, by wyjście z obecnego kryzysu skierowało nas na ścieżkę ku zrównoważonemu rozwojowi. Zapewnienie stabilnych środków utrzymania producentom surowców, którzy wciąż pozostają w tyle pod względem dochodów, ma zasadnicze znaczenie dla powodzenia odbudowy i zmian na lepsze²⁵.

Pandemia COVID-19 uświadomiła społeczeństwu znaczenie solidnego i odpornego na panujące warunki gospodarcze systemu żywnościowego, który jest w stanie wyżywić obywateli w każdych okolicznościach, a ponadto zagwarantować Europejczykom odpowiednią podaż żywności po przystępnych cenach. Sytuacja pandemiczna uwydatniła również istnienie silnych zależności pomiędzy zdrowiem ludzkim, ekosystemami, wzorcami produkcji i konsumpcji, płynnością w łańcuchu dostaw a ograniczeniami naszej planety. Gwałtowne zmiany warunków atmosferycznych, susze, powodzie, pożary lasów oraz częstsze występowanie agrofagów to namacalne dowody na to, że nasze systemy żywnościowe są niestabilne i konieczne jest, aby stały się bardziej zrównoważone i odporne.

Strategia „Od pola do stołu” to nowy kompleksowy program, który zakłada transformację w kierunku zrównoważonego systemu żywnościowego. Podkreśla się, że strategia ma pozytywnie wpłynąć na środowisko, zmiany w sferze społecznej i zdrowotnej. Unijna strategia może przyczynić się do aktywizacji gospodarki, a co za tym idzie – do wyjścia z kryzysu ekonomicznego i przejścia Europy na ścieżkę zrównoważenia²⁶.

24 Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, Wspólna Polityka Rolna po 2020 roku, *Strategia „od pola do stołu”*, <https://www.gov.pl/web/wprpo2020/strategia-od-pola-do-stolu> (dostęp: 20.01.2022).

25 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0381&from=PT> (dostęp: 20.01.2022).

26 M. Parlińska, J. Jaśkiewicz, I. Rackiewicz, *Wyzwania dla rolnictwa związane ze strategią Europejski Zielony Ład w okresie pandemii*, „Problemy Rolnictwa Światowego” 2020, t. 20(2),

Informacje zaprezentowane przez Komisję ds. Biznesu i Zrównoważonego Rozwoju w Raporcie „Better Business, Better World” w 2017 r. potwierdzają, iż systemy żywnościowe i rolne oparte na zasadach zrównoważonego rozwoju są idealnym rozwiązaniem na dostarczenie konkurencyjnej cenowo żywności o wysokich walorach odżywczych dla rosnącej populacji świata. Podkreśla się również, iż zrównoważone systemy żywnościowe i rolne mogą przyczynić się do odbudowy najważniejszych ekosystemów, jak również stworzyć nową wartość ekonomiczną w wysokości 1,8 bln EUR do 2030 roku²⁷. Analiza biznesowa Komisji dotycząca wdrażania Celów Zrównoważonego Rozwoju wykazała, iż efektem działań sprzyjających realizacji tych celów może być wzrost gospodarczy nawet o 12 bilionów USD do 2030 r. w czterech kluczowych systemach gospodarczych i wielu sektorach, które łącznie stanowią 60% światowej gospodarki. Za priorytetowe sektory uznano produkcję żywności i rolnictwo, rozwój miast, sektor energetyczny i materiałowy oraz zdrowie. Ważnym wnioskiem z raportu Komisji jest również fakt, iż realizacja Celów Zrównoważonego Rozwoju stymuluje kreację miejsc pracy (zakłada się stworzenie ok. 380 mln miejsc pracy, w tym 90% w krajach rozwijających się)²⁸.

3.1 Cele strategii „Od pola do stołu”

Europejska strategia „Od pola do stołu” odwołuje się do koncepcji zrównoważonego rozwoju, ekologii, ograniczenia emisyjności, zrównoważonych systemów produkcji i konsumpcji, ale również postuluje neutralność klimatyczną. Do kluczowych celów strategii należy zaliczyć:

1. *Budowanie łańcucha żywnościowego, który działa na rzecz konsumentów, producentów, klimatu i środowiska*

Priorytetem UE jest znaczące zmniejszenie wpływu europejskiego systemu żywnościowego na środowisko i klimat. System produkcji żywności wymaga unowocześnienia, przejścia na stricte zrównoważone praktyki produkcji. Niezbędne jest wzmocnienie jego odporności na zmiany koniunktury i trudne warunki gospodarcze, a także doprowadzenie do wzrostu jego konkurencyjności. Oznacza to²⁹:

- zagwarantowanie, by cały łańcuch żywnościowy (produkcja, transport, dystrybucja, marketing i konsumpcja) miał neutralny lub pozytywny wpływ na klimat i środowisko;

s. 22–36, <https://doi.org/10.22630/PRS.2020.20.2.10> [https://sj.wne.sggw.pl/pdf/PRS_2020_T20\(35\)_n2_s22.pdf](https://sj.wne.sggw.pl/pdf/PRS_2020_T20(35)_n2_s22.pdf) (dostęp: 17.01.2022).

27 Komisja ds. Biznesu i Zrównoważonego Rozwoju, Raport „Better Business, Better World”, Londyn 2017, <https://kampania17celow.pl/wp-content/uploads/2017/06/BetterBiz-Better-World.pdf> (dostęp: 17.01.2022).

28 *Ibidem*.

29 https://ec.europa.eu/food/plants/pesticides/sustainable-use-pesticides/farm-fork-targets-progress_en (dostęp: 01.02.2022).

- ochronę i odbudowę zasobów lądowych i wodnych od których zależy system żywnościowy;
- działania na rzecz łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich; podtrzymywanie bioróżnorodności, zdrowia roślin i dobrostanu zwierząt;
- zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego, odpowiedzialnego żywienia i zdrowia publicznego, co oznacza zabezpieczenie wszystkim obywatelom dostępu do odpowiedniej ilości pełnowartościowej i zrównoważonej żywności, która spełnia wysokie standardy bezpieczeństwa i jakości, ma pozytywny wpływ na zdrowie, przy jednoczesnym zaspokajaniu potrzeb i preferencji żywieniowych oraz
- utrzymanie przystępności cenowej produktów żywnościowych przy jednoczesnym stymulowaniu sprawiedliwszych zysków dla wszystkich uczestników i operatorów w łańcuchu dostaw, aby docelowo ekologiczna i zrównoważona żywność stała się także konkurencyjna cenowo; wspieranie handlu produktami rolnymi oraz unijnego sektora dostaw, stwarzanie nowych możliwości dla rozwoju rynku rolnego, przy jednoczesnym zapewnieniu integralności jednolitego rynku UE oraz bezpieczeństwa i higieny pracy.

2. Zapewnianie bezpieczeństwa żywnościowego

Najważniejszym zadaniem systemu zrównoważonej żywności jest zagwarantowanie wszystkim obywatelom zróżnicowanej, bogatej w składniki odżywcze, bezpiecznej i zrównoważonej żywności po konkurencyjnych cenach, w szczególności w dobie kryzysu gospodarczego. Mimo, iż obecna pandemia COVID-19 nie jest efektem zakłóceń w systemie bezpieczeństwa dostaw żywności, to taki kryzys może stanowić poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego, jak i środków do jego utrzymania. Ryzyko związane z utratą różnorodności biologicznej stanowi bezpośrednie i trwałe zagrożenie dla bezpieczeństwa żywnościowego. Kryzysy wpływają w znaczący sposób na płynność w łańcuchu dostaw żywności, a obecna pandemia stworzyła wiele wyzwań, takich jak niedostateczna ilość siły roboczej, zakłócenia w łańcuchu dostaw, zmiana wzorców produkcji i konsumpcji, problemy logistyczne czy utrata niektórych rynków zbytu.

Niezbędne działania w zakresie bezpieczeństwa żywnościowego to ocena ryzyka i środków zarządzania ryzykiem i ustanowienie mechanizmu reagowania na kryzysy żywnościowe w odniesieniu do wszystkich elementów sektora żywności (kwestie dotyczące rolnictwa, rybołówstwa, bezpieczeństwa żywności, siły roboczej, zdrowia i transportu)³⁰.

30 I. Petrunenko, I. Grabchuk, T. Vlasenko, E. Petrova, L. Strikha, *Ensuring Food Security of EU Countries in the Context of Sustainable Development*, „Journal of Management Information and Decision Sciences” 2021, Vol. 24(2), s. 1–12, <https://www.abacademies.org/articles/ensuring-food-security-of-eu-countries-in-the-context-of-sustainable-development-10266.html> (dostęp: 30.01.2022).

3. *Pobudzanie zrównoważonych praktyk w zakresie przetwórstwa spożywczego, sprzedaży hurtowej i detalicznej, hotelarstwa i gastronomii*

Podmioty uczestniczące w przetwórstwie żywności, w usługach gastronomicznych i sprzedaży detalicznej wpływają w znaczącym stopniu na zachowania i gusty konsumentów poprzez rodzaj i skład odżywczy produkowanej żywności, wybór metody produkcji i opakowania, praktyki marketingowe czy merchandising. Przemysł spożywczy UE jest największym importerem i eksporterem żywności, a jego wpływ na ślad środowiskowy i społeczny handlu międzynarodowego jest olbrzymi. Dlatego w pobudzaniu zrównoważonych praktyk w branży rolno-spożywczej konieczne jest:

- wprowadzenie unijnego kodeksu postępowania dotyczącego odpowiedzialnych praktyk w zakresie biznesu i marketingu, któremu towarzyszyć będą ramy monitorowania;
- podjęcie inicjatyw mających na celu poprawę ram ładu korporacyjnego, w tym wymogu włączenia zrównoważonego rozwoju do strategii przedsiębiorstw działających w przemyśle spożywczym;
- zainicjowanie konkretnych działań w zakresie zdrowia i zrównoważonego rozwoju, w szczególności w odniesieniu do zmian składu produktów żywnościowych zgodnie z wytycznymi dotyczącymi zdrowej i zrównoważonej diety oraz zmniejszania śladu środowiskowego i zużycia energii poprzez większą efektywność energetyczną;
- stworzenie możliwości przechodzenia obywateli na zdrowszą dietę i zachęcanie producentów do zmian składu produktów, w tym poprzez kreowanie profili żywieniowych ograniczających spożycie niezdrowej żywności (o wysokiej zawartości tłuszczu, cukru i soli);
- działanie na rzecz promowania zrównoważonych i społecznie odpowiedzialnych metod produkcji w przetwórstwie spożywczym i handlu detalicznym, uwzględnienie zasad gospodarki cyrkularnej w odniesieniu do tworzenia nowych modeli biznesowych;
- zwiększenie nacisku na wykorzystywanie materiałów z recyklingu w kontekście produkcji opakowań żywności;
- dokonanie przeglądu norm handlowych w celu zwiększenia popytu i podaży zrównoważonych produktów rolnych, produktów rybołówstwa i akwakultury; ograniczenie marnotrawienia żywności przez obywateli oraz strat w przemyśle gastronomicznym.

4. *Promowanie zrównoważonej konsumpcji żywności oraz ułatwienie przejścia na zdrową i zrównoważoną dietę*

Współczesne wzorce produkcji i konsumpcji nawiązują w dużym stopniu do kultury amerykańskiej, gdzie dominuje spożycie znaczącej ilości jedzenia wysoko przetworzonego, pełnego soli, cukrów i niezdrowych tłuszczów. W konsekwencji pojawiło się zjawisko konsumpcjonizmu, czyli nadmiernej konsumpcji, która nie wynika z naturalnych potrzeb odżywienia naszego organizmu, a ponadto niesie

za sobą koszty ekologiczne, społeczne i indywidualne. Konsumpcjonizm to także marnotrawstwo wyprodukowanej żywności, ludzkiej pracy i zasobów przyrody, co stanowi poważne zagrożenie dla przyszłości naszej cywilizacji³¹. Maksymalizacja dochodów współczesnego społeczeństwa, a co za tym idzie konsumpcji, powoduje trwałe niszczenie ekosystemów, alienację, a także znacznie mniej wolnego czasu³².

Konieczne działania to:

- odwrócenie wzrostu wskaźników nadwagi i otyłości w całej UE do 2030 r.;
- wzmocnienie pozycji konsumentów na rynku produkcji żywności oraz stworzenie możliwości dokonywania świadomych, zdrowych i zrównoważonych wyborów żywieniowych;
- zharmonizowanie systemu etykietowania i oznakowania produktów żywnościowych;
- ustabilizowanie cen oraz zwiększenie podaży zrównoważonej żywności, promowanie zdrowej i zrównoważonej diety;
- wprowadzenie zachęt podatkowych sprzyjających transformacji w kierunku zrównoważonego systemu żywnościowego.

5. Ograniczenie strat i marnotrawienia żywności

Wysiłki na rzecz przeciwdziałania stratom i marnotrawieniu żywności mają priorytetowe znaczenie dla osiągnięcia równowagi w systemach żywnościowych. Ma to uzasadnienie nie tylko z punktu widzenia oszczędności konsumentów i podmiotów gospodarczych, ale także zmniejszenia zużycia zasobów naturalnych i niszczenia ekosystemów. Odzyskiwanie i redystrybucja nadwyżek żywności stwarza możliwości w kontekście odzyskiwania składników odżywczych i surowców wtórnych, produkcji pasz, bezpieczeństwa żywności, różnorodności biologicznej, bio-gospodarki, gospodarowania odpadami i energii ze źródeł odnawialnych³³.

W strategii „Od pola do stołu” Komisja Europejska zobowiązała się do ograniczenia o połowę ilości odpadów żywnościowych na mieszkańca na poziomie detalicznym i konsumenckim do 2030 r., co odnosi się bezpośrednio do realizacji celu 12.3 zrównoważonego rozwoju³⁴.

6. Zwalczanie fałszowania żywności w łańcuchu dostaw żywności

Oszustwa w zakresie fałszowania żywności, jej etykietowania i oznaczania są poważną przeszkodą dla zrównoważenia systemów żywnościowych. Ponadto

31 B. Rok, *Wzorce konsumpcji*, „Kropla”, 2002, <http://kropla.eko.org.pl/28/wzorce.html> (dostęp: 22.09.2015).

32 G. Hoppe, *Odpowiedzialna konsumpcja a zrównoważony rozwój*, [w:] Z. Wyszowska, M. Gotowska (red.), *Poziom i jakość życia w dobie kryzysu*, Wydawnictwo Uczelniane UTP w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2013.

33 M. Pink, M. Wojnarowska (red.), *Biogospodarka. Wybrane aspekty*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/18479/biogospodarka-srodki-ceon.pdf> (dostęp: 02.02.2022).

34 https://www.kowr.gov.pl/uploads/pliki/PROM/STRATEGIA_PROM_FINAL.pdf (dostęp: 03.02.2022).

nieuczciwe praktyki w tym zakresie stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa żywności, uczciwych praktyk handlowych, odporności rynków spożywczych czy dla jednolitego rynku UE³⁵. Zadaniem UE jest wprowadzenie polityki zerowej tolerancji ze skutecznymi środkami odstraszającymi.

7. Przyjęte postanowienia dotyczące rynku żywności

Najważniejsze postanowienia Komisji w odniesieniu do ryku żywności UE to³⁶:

- zmniejszenie stosowania pestycydów chemicznych i związanych z nimi zagrożeń o 50%;
- zmniejszenie strat składników pokarmowych o co najmniej 50%;
- ograniczenie stosowania nawozów o co najmniej 20%;
- zmniejszenie o 50% sprzedaży środków przeciwdrobnoustrojowych przeznaczonych dla zwierząt utrzymywanych w warunkach fermowych oraz stosowanych w akwakulturze;
- powierzchnia gruntów rolnych użytkowanych zgodnie z zasadami rolnictwa ekologicznego powinna stanowić 25%.

3.2. Umożliwienie transformacji gospodarki w świetle strategii „Od pola do stołu”

Realizacja celów strategii „Od pola do stołu” wymaga podjęcia wielu działań, a także doprowadzenia do transformacji gospodarki w kierunku zrównoważonego rozwoju. Propozycje Komisji Europejskiej w tym obszarze to:

Badania, innowacje, technologia i inwestycje

Rozwój sektora badań naukowych i innowacji jest kluczowym czynnikiem stymulującym transformację w kierunku zrównoważonych, zdrowych i sprzyjających włączeniu społecznemu systemów żywnościowych, poczynając od produkcji pierwotnej do konsumpcji. Badania naukowe oraz innowacje w sektorze rolno-spożywczym sprzyjają opracowaniu nowych rozwiązań, przezwyciężeniu barier i stworzeniu nowych możliwości rynkowych³⁷. Programy wsparcia dla badań i innowacji w sektorze rolnictwa to: Horyzont 2020, Horyzont Europa, Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Fundusz InvestEU.

35 <https://bezpieczenstwozywnosci.wip.pl/z-praktyki/oszustwa-produktowe-i-plany-ich-ograniczenia-3751.html> (dostęp: 12.01.2022).

36 https://ec.europa.eu/food/plants/pesticides/sustainable-use-pesticides/farm-fork-targets-progress_en (dostęp: 12.01.2022).

37 E. Łyżwa, *Innowacyjność w sektorze rolno-spożywczym na przykładzie gospodarki Polski i Ukrainy*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie” 2019, Problemy Rolnictwa Światowego t. 19 (XXXIV), z. 2, s. 119–128, <https://doi.org/10.22630/PRS.2019.19.2.28>

Usługi doradcze, wymiana danych i wiedzy oraz umiejętności

W zakresie doradztwa przewidziano następujące inicjatywy: wsparcie dla systemu wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa (AKIS), stworzenie sieci danych na temat ekologicznych gospodarstw rolnych, programy Copernicus i europejska sieć informacji i obserwacji środowiska morskiego (EMODNET) zmniejszające ryzyko podejmowanych inwestycji i wspierające zrównoważone praktyki w sektorze rybołówstwa i akwakultury.

4. Nowa Wspólna Polityka Rolna UE 2021–2027 jako narzędzie dla realizacji Europejskiego Zielonego Ładu

W dniu 11 grudnia 2019 r. Komisja Europejska przyjęła komunikat „Europejski Zielony Ład”. Komunikat nakłada na UE obowiązek stawienia czoła problemom klimatycznym i środowiskowym, które stanowią największe wyzwania dla obecnego pokolenia³⁸. Wiąże się to z nową strategią wzrostu, której celem jest przekształcenie UE w sprawiedliwe i dobrze prosperujące społeczeństwo z nowoczesną, zasobooszczędną i konkurencyjną gospodarką, w której w 2050 r. emisja netto gazów cieplarnianych ograniczona zostanie do zera, a wzrost gospodarczy stanie się niezależny od wykorzystania zasobów. W ramach Europejskiego Zielonego Ładu Komisja przyjęła w szczególności: strategię „Od pola do stołu”, strategię na rzecz różnorodności biologicznej, wniosek dotyczący prawa klimatycznego oraz nowy plan działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym (gospodarki cyrkularnej). Wszystkie wspomniane strategie odnoszą się bezpośrednio do najistotniejszych kwestii dla rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich. Wspólna Polityka Rolna odgrywa kluczową rolę we wspieraniu europejskiego sektora rolnego, tym bardziej w dobie kryzysu gospodarczego spowodowanego pandemią COVID-19. Polityka ta stanowi ważny instrument w zarządzaniu transformacją w kierunku zrównoważonej produkcji żywności. Stanowi także impuls dla realizacji celów klimatycznych UE i ochrony środowiska przez europejskich rolników. Ponadto, biorąc pod uwagę, że grunty rolne i lasy zajmują 80% terytorium UE, a znaczna część środków finansowych przeznaczanych na rzecz różnorodności biologicznej pochodzi z WPR, polityka ta odgrywać będzie główną rolę we wspieraniu realizacji zobowiązań UE w zakresie różnorodności biologicznej do 2030 r.

15 stycznia 2020 r. Parlament Europejski ogłosił swoją rezolucję w sprawie Europejskiego Zielonego Ładu, która zawierała konkretny wniosek do Komisji

38 <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/tax/articles/strefa-ulg-i-dotacji/Europejski-Zielony-Lad-neutralnosc-klimatyczna-Europy-do-2050-r.html> (dostęp: 20.01.2022).

o przeanalizowanie propozycji reformy WPR w kontekście realizacji zobowiązania dotyczącego ochrony środowiska, klimatu i różnorodności biologicznej oraz pełnego dostosowania WPR do celów określonych w Europejskim Zielonym Ładzie. Analiza Komisji wykazała, iż niezbędnym krokiem dla pełnego dostosowania WPR do Zielonego Ładu jest powiązanie tej polityki z realizacją takich strategii jak „Od pola do stołu” czy Strategii na rzecz różnorodności biologicznej³⁹.

Rys. 3.4. Cele WPR po 2020 r.

Źródło: <https://ksow.pl/programy/wpr-2021-2027> (dostęp: 18.01.2022).

Przyszła Wspólna Polityka Rolna opiera się na trzech różnych wnioskach ustawodawczych⁴⁰:

- 1) *Rozporządzenie dotyczące planu strategicznego WPR* – przyszła WPR będzie wdrażana i realizowana za pomocą krajowych planów strategicznych WPR,
- 2) *Rozporządzenie w sprawie wspólnej organizacji rynków* – utrzymanie orientacji rynkowej rolnictwa UE, poprawa konkurencyjności sektora i/lub uproszczenie istniejących przepisów.
- 3) *Rozporządzenie horyzontalne* – wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie finansowania, zarządzania i monitorowania WPR, zapewnia ramy prawne dla dostosowania zasad finansowania, zarządzania i monitorowania do nowego modelu realizacji WPR.

39 <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/opinia-europejskiego-komitetu-ekonomiczno-spoelnego-komunikat-komisji-do-69388513?searchId=1546234142152> (dostęp: 30.01.2022).

40 <http://foruminfr.com.pl/kolejna-rewolucja-w-rolnictwie/> (dostęp: 30.01.2022).

Wnioski ustawodawcze przewidują politykę rolną mającą na celu osiągnięcie trzech ogólnych celów:

- 1) wspieranie inteligentnego, odpornego i zróżnicowanego sektora rolnego zapewniającego bezpieczeństwo żywnościowe;
- 2) zwiększenie działań na rzecz ochrony środowiska i przeciwdziałanie zmianom klimatu;
- 3) wzmocnienie struktury społeczno-gospodarczej obszarów wiejskich.

Reforma WPR w ramach trzech głównych celów operacyjnych przewiduje dziewięć celów szczegółowych, obejmujących wszystkie trzy wymiary zrównoważonego rozwoju (gospodarczy, środowiskowy i społeczny), a także cel przekrojowy dotyczący wiedzy i innowacji.

Dziewięć celów przyszłej WPR to⁴¹:

- 1) zapewnienie rolnikom godziwych dochodów – wspieranie godziwych dochodów gospodarstw rolnych i ich odporności w całej Unii w celu zwiększenia bezpieczeństwa żywnościowego;
- 2) zwiększenie konkurencyjności europejskiego sektora rolnego, w tym większy nacisk na badania naukowe, technologię i cyfryzację; poprawa wydajności produkcji rolnej w celu sprostania wyzwaniom ograniczoności zasobów i niepewności klimatycznej;
- 3) poprawa pozycji rolników w łańcuchu wartości;
- 4) łagodzenie zmian klimatycznych i ułatwienie przystosowywania się do nich, zwiększenie wysiłków na rzecz pozyskiwania energii ze źródeł odnawialnych;
- 5) zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi, takimi jak woda, gleba i powietrze;
- 6) podtrzymywanie różnorodności biologicznej i zachowanie naturalnych ekosystemów, ochrona siedlisk i krajobrazu;
- 7) wymiana pokoleniowa wśród społeczności wiejskiej – przyciągnięcie młodych ludzi i wspieranie ich rozwoju zawodowego; modernizacja sektora rolnego;
- 8) promowanie wzrostu gospodarczego, rozwoju lokalnego, zwiększenie zatrudnienia i włączenia społecznego na obszarach wiejskich, wykorzystywanie narzędzi z zakresu biogospodarki i zrównoważonego leśnictwa;
- 9) poprawa reakcji rolnictwa UE na potrzeby społeczne dotyczące żywności i zdrowia, w tym bezpiecznej, bogatej w składniki odżywcze i zrównoważonej żywności, przeciwdziałanie marnotrawieniu żywności, dobrostan zwierząt.

41 <https://www.gov.pl/web/wprpo2020/cele-wpr1> (dostęp: 30.01.2022).

Nowa WPR to polityka nastawiona na realizację potrzeb wynikających z ochrony środowiska i ograniczenia zmian klimatycznych. Zmiany w WPR po 2021 r. to np.⁴²:

- nowy sposób wdrażania WPR (sprawdzanie rezultatów zamiast zgodności z przepisami UE; objęcie I filara programowaniem (Plan Strategiczny);
- warunkowość zamiast wzajemnej zgodności, realizacja ekoprogramów zamiast płatności za zazielenienie;
- nowe sposoby dokonywania interwencji sektorowych (promocja działań grupowych ze środków I filara);
- zwiększenie nacisku na rozwój technologiczny, badania i innowacje; rosnąca waga doradztwa i nauki (AKIS);
- dwufilarowa struktura – zmniejszenie udziału II filara;
- uproszczony system płatności obszarowych (SAPS);
- płatności redystrybucyjne na rzecz małych i średnich gospodarstw.

Podkreślenia wymaga fakt, iż nowa polityka jest prawdopodobnie najambitniejszą z dotychczasowych pod kątem wysiłków na rzecz ochrony środowiska, gdyż jedną czwartą płatności bezpośrednich przeznaczono na zrównoważony rozwój i ekologiczne praktyki rolne. Drugim ważnym elementem nowej WPR jest jej wymiar społeczny, czyli zagwarantowanie odpowiedniego poziomu życia i dochodów pracownikom rolnym. Najważniejszym celem WPR na lata 2023–2027 jest jednak jej spójność z działaniami priorytetowymi i strategiami realizowanymi w ramach Europejskiego Zielonego Ładu.

5. Skutki pandemii COVID-19 dla rynku rolnego w Unii Europejskiej i w Polsce

Pandemia COVID-19 odcisnęła piętno na gospodarce międzynarodowej, spowolniła procesy rozwoju gospodarczego, wpłynęła destrukcyjnie na funkcjonowanie wielu branż i sektorów. Analizy dotyczące skutków pandemii COVID-19 dla europejskiego rolnictwa wskazują, że podczas pandemii „łańcuch dostaw produktów rolno-spożywczych w UE wykazał się wysoką odpornością. Wartość produkcji rolnej spadła o jedyne 1,4% w 2020 r. w stosunku do roku 2019, a w porównaniu do średniej z lat 2015–2019 wzrosła o 2,9%⁴³. Jednakże sektory uzależnione od zmian w branży gastronomicznej (np. wino, wołowina i cielęcina) wciąż obciążone są wieloma problemami. Sektorami, które poniosły znaczne straty finansowe są, m.in., sektor kwiatów, roślin ozdobnych, ale i cukru. Europejscy rolnicy odnotowali

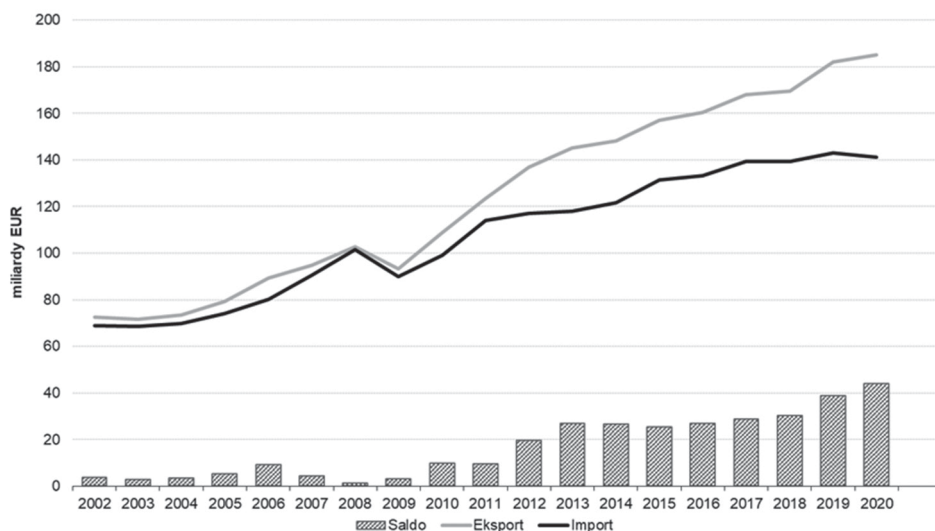
42 <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/cap-introduction/cap-future-2020-common-agricultural-policy-2023-2027/> (dostęp: 19.01.2022).

43 <https://www.scribd.com/document/476911782/ADP-2019-20-FINAL> (dostęp: 19.01.2022).

spadek dochodów w stosunku do roku 2019 o 7,9%, tj. o 7,1 mld EUR. Podkreślenia wymaga fakt, iż unijne rolnictwo sprostało wyzwaniu niedoboru żywności związanemu z ograniczeniami w przemieszczaniu się pracowników (1 mln pracowników sezonowych w rolnictwie), zakłóceniami w dostawach żywności, substratów oraz innych środków produkcji rolnej, a także zahamowaniem produkcji żywności z uwagi na występowanie epidemii w zakładach przetwórczych. Odpowiedź UE oraz podjęte działania były niewątpliwie skuteczne – pozwoliły na utrzymanie spójności jednolitego rynku, ale by lepiej reagować na przyszłe kryzysy niezbędne jest oddzielenie rezerwy kryzysowej WPR od płatności bezpośrednich, co wpłynie pozytywnie na wzmocnienie zdolności finansowej UE w razie kryzysu⁴⁴.

Analiza sektorowa rynku rolnego Unii Europejskiej w dobie pandemii COVID-19

W 2020 r. wartość całkowitego handlu (import plus eksport) towarów rolnych między UE a resztą świata wyniosła 327 mld EUR. Ponieważ eksport (185 mld EUR) był wyższy niż import (142 mld EUR), nadwyżka handlowa wyniosła 43 mld EUR. W latach 2002–2020 handel produktami rolnymi w UE wzrósł ponad dwukrotnie, co odpowiada średniemu rocznemu wzrostowi o 4,8%. W tym okresie eksport (5,3%) росł szybciej niż import (4,1%).

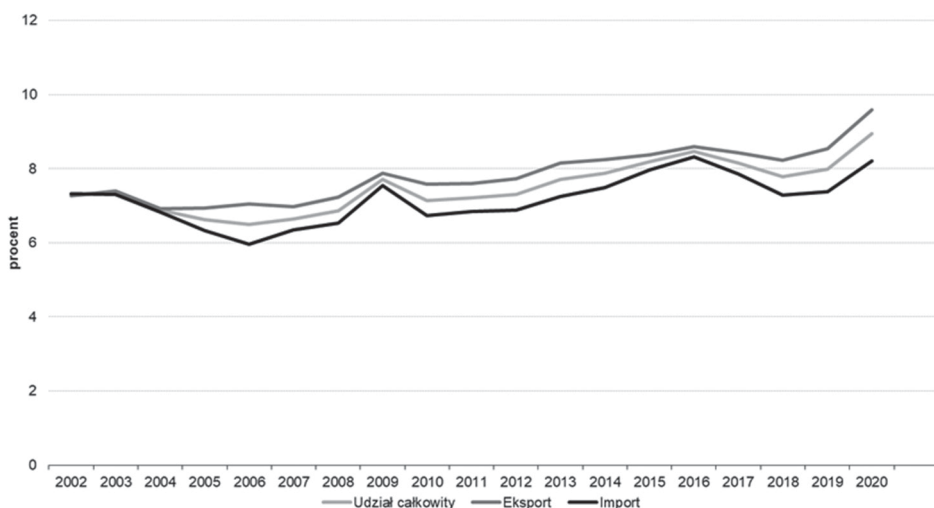

Rys. 3.5. Handel produktami rolnymi w UE: 2002–2020, mld EUR

Źródło: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_agricultural_goods#EU_trade_in_agricultural_products:_surplus_of_.E2.82.AC43_billion (dostęp: 10.03.2022).

44 <http://www.krir.pl/2014-01-03-24-34/copa-cogeca/6736-wplyw-covid-19-na-rolnictwo-w-ue> (dostęp: 19.01.2022).

W 2002 r. udział produktów rolnych UE w handlu ogółem wyniósł 7,3% i wzrósł do 9,0% w 2020 r. W latach 2002–2004 udział ten był mniej więcej równy w eksporcie i imporcie, ale od 2005 r. udział eksportu jest wyższy niż importu. Największa różnica została odnotowana w 2020 r., choć wyniosła jedynie nieco ponad 1%.

Rys. 3.6. Udział produktów rolnych UE w handlu ogółem, 2002–2020, %

Źródło: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_agricultural_goods#EU_trade_in_agricultural_products:_surplus_of_.E2.82.AC43_billion (dostęp: 10.03.2022).

W 2020 r. UE zaimportowała 145 mln ton produktów rolnych, a wyeksportowała 144 mln ton. W latach 2002–2020 całkowita wielkość handlu wykazywała średnią roczną stopę wzrostu na poziomie 2,4%. Również tutaj eksport (3,6%) росł szybciej niż import (1,3%). Średnioroczny wzrost cen importu (2,7%) był wyższy niż eksportu (1,6%)⁴⁵.

Kategorię produkty rolne można podzielić na trzy główne grupy: produkty zwierzęce, produkty roślinne i środki spożywcze. W eksporcie największą grupę stanowiły środki spożywcze (53%), a następnie produkty roślinne (24%) i produkty zwierzęce (23%). W imporcie największą grupę stanowiły produkty roślinne (47%), następnie środki spożywcze (33%) i produkty zwierzęce (20%).

Kategoria produktów zwierzęcych składa się z pięciu segmentów. W eksporcie produktów zwierzęcych największe segmenty to „mięso i podroby jadalne” (44%, 19 mld EUR) oraz „produkty mleczne; jaja ptasie; miód naturalny; jadalne produkty pochodzenia zwierzęcego, gdzie indziej niewymienione ani niewłączone”

⁴⁵ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_agricultural_goods#EU_trade_in_agricultural_products:_surplus_of_.E2.82.AC43_billion (dostęp: 10.03.2022).

(36%, 16 mld EUR). W imporcie produktów zwierzęcych największym i najbardziej dochodowym rynkiem są „ryby i skorupiaki, mięczaki i inne bezkręgowce wodne” (70%, 19 mld EUR).

Kategoria produktów roślinnych składa się z dziesięciu segmentów. W eksporcie produktów warzywnych największy udział miały „zboża” (23%, 10 mld EUR). Z kolei w imporcie produktów warzywnych największy udział miały „owoce i orzechy jadalne; skórki owoców cytrusowych lub melonów” (30%, 20 mld EUR).

Artykuły spożywcze składają się z różnych rodzajów przetworzonej żywności. Największy udział w eksporcie żywności mają „napoje, napoje spirytusowe i ocet” (31%, 31 mld EUR). W imporcie artykułów spożywczych największy segment to „pozostałości i odpady z przemysłu spożywczego; gotowa pasza dla zwierząt” (20%, 9 mld EUR)⁴⁶.

Produkty rolne – zmiany w latach 2002–2020

Wartość całkowitego handlu (import plus eksport) produktami zwierzęcymi między UE a resztą świata wyniosła 71 mld EUR w 2020 r. Odnotowano nadwyżkę handlową w wysokości 15 mld EUR, gdyż eksport (43 mld EUR) był wyższy niż import (28 mld EUR). W latach 2002–2020 handel produktami zwierzęcymi w UE wzrósł ponad dwukrotnie, co odpowiada średniemu rocznemu wzrostowi o 4,5%. W tym okresie eksport (5,6%) росł szybciej niż import (3,2%).

W 2020 r. wartość całkowitego handlu produktami roślinnymi między UE a resztą świata wyniosła 111 mld EUR. Ponieważ eksport (44 mld EUR) był niższy niż import (66 mld EUR), deficyt handlowy wyniósł 22 mld EUR. W latach 2002–2020 handel produktami roślinnymi w UE wzrósł ponad dwukrotnie, co odpowiada średniemu rocznemu wzrostowi o 5,1%. W tym okresie import (5,2%) росł szybciej niż eksport (4,9%)⁴⁷.

Wartość całkowitego handlu (import plus eksport) żywnością między UE a resztą świata wyniosła 145 mld EUR w 2020 r. Osiągnięto nadwyżkę handlową w wysokości 50 mld EUR – eksport (97 mld EUR) był wyższy niż import (47 mld EUR). W latach 2002–2020 handel artykułami spożywczymi w UE wzrósł ponad dwukrotnie, co odpowiada średniemu rocznemu wzrostowi o 4,6%. W tym okresie eksport (5,4%) росł szybciej niż import (3,3%).

Główni partnerzy handlowi UE w handlu produktami rolnymi w 2020 r.

W 2020 r. Wielka Brytania była zarówno największym eksporterem produktów rolnych z UE (43 mld EUR, 23%), jak i miejscem pochodzenia importu do UE (17 mld EUR, 12%). W tym samym roku Chiny były najczęstszym kierunkiem eksportu produktów zwierzęcych z UE, podczas gdy Norwegia (6 mld EUR, 22%) była miejscem pochodzenia największej ilości importu UE, głównie ze względu na import produktów rybnych. Wielka Brytania była najczęstszym kierunkiem eksportu

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*.

produktów roślinnych z UE (10 mld EUR, 23%), podczas gdy Brazylia i Stany Zjednoczone (6 mld EUR, 9%) były największymi źródłami unijnego importu⁴⁸.

Nawiązując do handlu wszystkimi asortymentami artykułów spożywczych należy podkreślić, iż Wielka Brytania była zarówno najczęstszą destynacją eksportu z UE (24 mld EUR, 24%), jak i największym źródłem importu (6 mld EUR, 13%).

Rynek rolny Polski w 2020 r.

W I kwartale 2020 r. odnotowano spowolnienie dynamiki handlu zagranicznego dla gospodarki Polski. Eksport w porównaniu z tym samym okresem w 2019 r. wzrósł o 1,7% (do 59,9 mld EUR), a import o 0,7% (do 59,0 mld EUR). Dodatkowo saldo wymiany wyniosło 0,8 mld EUR wobec salda 0,2 mld EUR z 2019 r.

Handel zagraniczny artykułami rolno-spożywczymi charakteryzował się wysoką dynamiką. Eksport wyniósł 8,4 mld EUR i był wyższy o 9,9% w stosunku do 2019 r. Import wzrósł o 9,4% (do 5,8 mld EUR). Polska miała dodatnie saldo w handlu produktami spożywczymi – obroty handlowe zwiększyły się o 11,0% (do 6,6 mld EUR). Udział produktów rolno-spożywczych w eksporcie ogółem i imporcie wyniosły odpowiednio 14,1% i 9,8% wobec 13,0% oraz 9,1% w roku poprzednim⁴⁹.

W odniesieniu do głównych partnerów Polski w handlu zagranicznym należy zauważyć, iż rynek unijny stanowił wciąż główny kierunek eksportu: UE-14 (52,5%) i UE-13 (17,7%). Innymi ważnymi rynkami zbytu były również kraje rozwinięte gospodarczo (12,8%) oraz kraje rozwijające się (9,4%). Do najważniejszych partnerów handlowych zaliczyć należy: Niemcy, Wielką Brytanię, Holandię, Francję, Włochy i Czechy. Rozpatrując strukturę geograficzną importu Polski, na pierwszym miejscu była również UE: UE-14 (57,2%) i UE-13 (10,2%). Głównymi partnerami handlowymi w imporcie były: Niemcy, Holandia, Hiszpania, Dania, Norwegia i Włochy.

W badanym okresie Polska odnotowała dodatnie saldo handlowe z UE (2,0 mld EUR), wzrósł eksport produktów roślinnych i zwierzęcych o 15,9% i 1,9%. Udział produktów roślinnych w eksporcie wzrósł do 60,3%, natomiast udział eksportu produktów zwierzęcych zmniejszył się do 35,3%. Największy udział w strukturze eksportu miały: mięso i przetwory (19,1%), zboża i przetwory (13,2%), wyroby tytoniowe (12,2%), ryby i przetwory (7,0%), nabiał (6,8%) oraz owoce i przetwory (6,0%)⁵⁰. Import produktów roślinnych i zwierzęcych wzrósł odpowiednio o 8,9% i 11,1%, a ich udział w strukturze towarowej wyniósł odpowiednio 28,8% i 67,8%. Głównymi produktami w strukturze towarowej importu były: owoce i przetwory (11,3%), nasiona oleiste i ich przetwory (10,1%), ryby i przetwory (9,7%) oraz mięso i jego przetwory (9,1%).

48 https://www.kowr.gov.pl/uploads/pliki/analizy/handel_zagraniczny/2020.10.19%20Informacja%20dotycz%C4%85ca%20handlu%20produktami%20rolno-spo%C5%BCywczy-mi%20w%20kontek%C5%9Bcie%20wyj%C5%9Bcia%20Wielkiej%20Brytanii%20z%20UE.pdf (dostęp: 09.03.2022).

49 P. Szajner, *Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi*, „Rynek Rolny. Analizy, tendencje, oceny” 2020, nr 3 (349).

50 I. Szczepaniak, Ł. Ambroziak, J. Drożdż, R. Mroczek, *Przemysł spożywczy w obliczu pandemii COVID-19*, „Przemysł Spożywczy” 2020, nr 5.

Podsumowanie

Nowa Wspólna Polityka Rolna będzie miała kluczowe znaczenie dla zabezpieczenia przyszłości rolnictwa i leśnictwa, a także osiągnięcia celów Europejskiego Zielonego Ładu. Jej najważniejszym zadaniem będzie nie tylko zapewnienie zrównoważonej przyszłości rolnikom europejskim, ożywienie obszarów wiejskich, zagwarantowanie godziwych zarobków, czy zwiększenie konkurencyjności europejskiego sektora żywności, ale również zapewnienie neutralności klimatycznej dla Europy. Wszelkie wyzwania w realizacji przyszłej polityki rolnej UE wpisują się w priorytetowe obszary działań Europejskiego Zielonego Ładu oraz strategii współtowarzyszących, tj. „Od pola do stołu” czy strategii na rzecz bioróżnorodności. Zwiększenie elastyczności WPR w dostosowywaniu jej środków do warunków lokalnych stanowi niewątpliwie kolejny etap w jej transformacji na rzecz bardziej ekologicznej, nowoczesnej i zrównoważonej polityki. Podkreślenia wymaga fakt, iż rolnictwo i obszary wiejskie mają kluczowe znaczenie dla Europejskiego Zielonego Ładu, a nowa WPR będzie ważnym narzędziem realizacji ambicji strategii „od pola do stołu” i różnorodności biologicznej. Największe wyzwania Wspólnej Polityki Rolnej z punktu widzenia realizacji postanowień Europejskiego Zielonego Ładu to:

- stworzenie silnego i odpornego na wstrząsy ekonomiczne systemu produkcji żywności,
- zwiększenie nacisku na ochronę środowiska i działania na rzecz klimatu,
- podtrzymywanie bioróżnorodności,
- włączenie innowacji i badań w rozwój sektora rolnego,
- orientacja rynkowa,
- aktywizacja obszarów wiejskich,
- promocja rolnictwa ekologicznego i zrównoważonych praktyk rolniczych,
- zwiększenie udziału energii odnawialnej w produkcji rolnej.

Bibliografia

- Dokument roboczy służb Komisji COM(2019) 640 final, *Wytyczne UE dotyczące uwzględniania ekosystemów i usług ekosystemowych w procesie decyzyjnym*, Bruksela 2019, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN-PL/TXT/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN> (dostęp: 20.01.2022).
- Europejski Trybunał Obrachunkowy, *Wspólna polityka rolna i klimat – Przeznaczenie na WPR połowy wydatków UE na rzecz klimatu nie zmniejszyło emisji z gospodarstw rolnych, Sprawozdanie specjalne*, 2021 r., nr 16, <https://op.europa.eu/webpub/eca/special-reports/cap-and-climate-16-2021/pl/> (dostęp: 23.01.2022).

- Hoppe G., *Odpowiedzialna konsumpcja a zrównoważony rozwój*, [w:] Z. Wyszowska, M. Gotowska (red.), *Poziom i jakość życia w dobie kryzysu*, Wydawnictwo Uczelniane UTP w Bydgoszczy, Bydgoszcz 2013.
- Komisja ds. Biznesu i Zrównoważonego Rozwoju, Raport „Better Business, Better World”, Londyn 2017, <https://kampania17celow.pl/wp-content/uploads/2017/06/BetterBiz-BetterWorld.pdf> (dostęp: 17.01.2022).
- Komisja Europejska, *6 priorytetów Komisji na lata 2019–2024*, https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/_pl (dostęp: 19.01.2022).
- Komisja Europejska, *Europejska Strategia Przemysłowa, Nowa strategia przemysłowa na rzecz zielonej i cyfrowej Europy konkurencyjnej w skali światowej*, marzec 2020, <https://doi.org/10.2775/870306> <http://cima.ibs.pw.edu.pl/wp-content/uploads/strategia-przemyslowa.pdf> (dostęp: 25.01.2022).
- Komisja Europejska, *Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne na lata 2014–2020: Teksty urzędowe i komentarz*, 2016, https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/guides/blue_book/blueguide_pl.pdf (dostęp: 10.01.2022).
- Komisja Europejska, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu regionów, *Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego*, COM(2020) 381 final, 20.05.2020 r., <https://www.gov.pl/attachment-t/33d104ac-ddf9-4744-858b-5fb7edc4ecff> (dostęp: 18.01.2022).
- Komisja Europejska, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Strategia na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności – europejski transport na drodze ku przyszłości*, COM/2020/789 final, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=COM:2020:789:FIN> (dostęp: 20.01.2022).
- Komisja Europejska, Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady Europejskiej, Rady Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, *Europejski Zielony Ład*, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0016.02/DOC_1&format=PDF (dostęp: 19.01.2022).
- Łyżwa E., *Innowacyjność w sektorze rolno-spożywczym na przykładzie gospodarki Polski i Ukrainy*, „Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie” 2019, Problemy Rolnictwa Światowego t. 19 (XXXIV), z. 2, s. 119–128, <https://doi.org/10.22630/PRS.2019.19.2.28>
- Parlament Europejski, *Europejska strategia leśna – dalsze działania*, Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 8 października 2020 r. w sprawie europejskiej strategii leśnej – dalsze działania (2019/2157(INI)), 2020, https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2020-0257_PL.html (dostęp: 22.01.2022).
- Parlińska M., Jaśkiewicz J., Rackiewicz I., *Wyzwania dla rolnictwa związane ze strategią Europejski Zielony Ład w okresie pandemii*, „Problemy Rolnictwa Światowego” 2020, t. 20(2), <https://doi.org/10.22630/PRS.2020.20.2.10>, s. 22–36, [https://sj.wne.sggw.pl/pdf/PRS_2020_T20\(35\)_n2_s22.pdf](https://sj.wne.sggw.pl/pdf/PRS_2020_T20(35)_n2_s22.pdf) (dostęp: 17.01.2022).
- Petrunenکو I., Grabchuk I., Vlasenko T., Petrova E., & Strikha L., *Ensuring Food Security of EU Countries in the Context of Sustainable Development*, „Journal of Management In-

- formation and Decision Sciences” 2021, Vol. 24(2), s. 1–12, <https://www.abacademies.org/articles/ensuring-food-security-of-eu-countries-in-the-context-of-sustainable-development-10266.html> (dostęp: 30.01.2022).
- Pink M., Wojnarowska M. (red.), *Biogospodarka. Wybrane aspekty*, Wydawnictwo Difin, Warszawa 2020, <https://depot.ceon.pl/bitstream/handle/123456789/18479/biogospodarka-srodkie-ceon.pdf> (dostęp: 02.02.2022).
- Rada Europejska, Konkluzje Rady Europejskiej, 12 grudnia 2019, <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2019/12/12/european-council-conclusions-12-december-2019/> (dostęp: 01.02.2022).
- Rok B., *Wzorce konsumpcji*, „Kropla” 2002, <http://kropla.eko.org.pl/28/wzorce.html> (dostęp: 22.09.2015).
- Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, Wspólna Polityka Rolna po 2020 roku, *Strategia „od pola do stołu”*, <https://www.gov.pl/web/wprpo2020/strategia-od-pola-do-stolu> (dostęp: 20.01.2022).
- Szajner P., *Handel zagraniczny produktami rolno-spożywczymi*, „Rynek Rolny. Analizy, tendencje, oceny” 2020, nr 3 (349).
- Szczepaniak I., Ambroziak Ł., Drożdż J., Mroczek R., *Przemysł spożywczy w obliczu pandemii COVID-19*, „Przemysł Spożywczy” 2020, nr 5.
- Unia Europejska, Traktat o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Wersja Skonsolidowana), 2012, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=PL> (dostęp: 12.01.2022).
- <http://foruminfr.com.pl/kolejna-rewolucja-w-rolnictwie/> (dostęp: 30.01.2022).
- <http://www.krir.pl/2014-01-03-03-24-34/copa-cogeca/6736-wplyw-covid-19-na-rolnictwo-w-ue> (dostęp: 19.01.2022).
- <https://bezpieczenstwozywnosci.wip.pl/z-praktyki/oszustwa-produktowe-i-plany-ich-ograniczenia-3751.html> (dostęp: 12.01.2022).
- https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_agricultural_goods#EU_trade_in_agricultural_products:_surplus_of_.E2.82.AC43_billion (dostęp: 10.03.2022).
- https://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=cei_srm030&plugin=1 (dostęp: 23.01.2022).
- https://ec.europa.eu/food/plants/pesticides/sustainable-use-pesticides/farm-fork-targets-progress_en (dostęp: 01.02.2022).
- https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_en#documents PL (dostęp: 12.01.2022).
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=DE> (dostęp: 22.01.2022).
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0381&from=PT> (dostęp: 20.01.2022).
- https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/agriculture_pl (dostęp: 10.01.2022).
- <https://ksow.pl/programy/wpr-2021-2027> (dostęp: 18.01.2022).

- <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzienniki-UE/opinia-europejskiego-komitetu-ekonomiczno-spoecznego-komunikat-komisji-do-69388513?searchId=1546234142152> (dostęp: 30.01.2022).
- <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/cap-introduction/cap-future-2020-common-agricultural-policy-2023-2027/> (dostęp: 19.01.2022).
- <https://www.consilium.europa.eu/pl/policies/green-deal/> (dostęp: 10.01.2022).
- <https://www.consilium.europa.eu/pl/press/press-releases/2021/06/28/council-adopts-european-climate-law/> (dostęp: 10.01.2022).
- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/106/finansowanie-wpr> (dostęp: 20.01.2022).
- <https://www.europarl.europa.eu/news/pl/headlines/society/20211118STO17609/statystyki-rolnictwa-w-ue-dotacje-miejsc-pracy-produkcja-infografika> (dostęp: 12.01.2022).
- <https://www.gov.pl/web/wprpo2020/cele-wpr1> (dostęp: 30.01.2022).
- https://www.kowr.gov.pl/uploads/pliki/analizy/handel_zagraniczny/2020.10.19%20Informacja%20dotycz%C4%85ca%20handlu%20produktami%20rolno-spo%C5%BCywczymi%20w%20kontek%C5%9Bcie%20wyj%C5%9Bcia%20Wielkiej%20Brytanii%20z%20UE.pdf (dostęp: 09.03.2022).
- https://www.kowr.gov.pl/uploads/pliki/PROM/STRATEGIA_PROM_FINAL.pdf (dostęp: 03.02.2022).
- <https://www.scribd.com/document/476911782/ADP-2019-20-FINAL> (dostęp: 19.01.2022).
- <https://www.teraz-srodowisko.pl/media/pdf/aktualnosci/8708-unijna-strategia-od-pola-do-stolu.pdf> (dostęp: 20.01.2022).
- <https://www2.deloitte.com/pl/pl/pages/tax/articles/strefa-ulg-i-dotacji/Europejski-Zielony-Lad-neutralnosc-klimatyczna-Europy-do-2050-r.html> (dostęp: 20.01.2022).

Spis rysunków

Rys. 3.1. Europejski Zielony Ład	103
Rys. 3.2. Globalne emisje gazów cieplarnianych pochodzące z produkcji żywności	106
Rys. 3.3. Emisja gazów cieplarnianych netto w UE-27 od 1990 r.	107
Rys. 3.4. Cele WPR po 2020 r.	118
Rys. 3.5. Handel produktami rolnymi w UE: 2002–2020, mld EUR	121
Rys. 3.6. Udział produktów rolnych UE w handlu ogółem, 2002–2020, %	122